

Kestävä tulevaisuus suomalaisessa kasvatuksessa ja koulutuksessa

Kaikkein tärkein tavoite yhteiskunnassamme on pitää huolta tästä ainoasta maapallostamme, jotta se voi tulevaisuudessakin olla koti kaikkien maapallon eliöiden tuleville sukupolville. Talouskasvu, tavaroiden määrä, kilpailu, kertakäyttökulutus ja raha – kaikki menettävät merkityksensä siinä vaiheessa, kun ihmisten aiheuttama luontokato ja ilmastonmuutos ovat vieneet meidät pisteeseen, jossa ihminen ei enää pysty elämään maapallolla. Vuosituhansien kuluessa luonto kyllä korjaa ihmisen tekemät virheet, mutta ihmiset ovat siinä vaiheessa jo hävinneet pelin. Keskeisin tavoite kasvattaessamme tulevaisuuden päättäjiä, tutkijoita, tieteilijöitä ja yhteiskunnan rakentajia onkin saada kaikki ymmärtämään se, että ihmisen hyvinvoinnille tärkeintä on pitää huolta luonnon ja ympäristön hyvinvoinnista sekä löytää tasapaino ihmisen ja luonnon välille.

Kuten Arto O. Salosen ja Maria Joutsenvirran artikkelissa ”Vauraus ja sivistys yltäkyläisyyden ajan jälkeen” todetaan, meidän on muutettava arvomaailmaamme kohti jälkimateriaalisia arvoja. Mielestäni meidän on löydettävä uusi yltäkyläisyys muista kuin materiaalisista asioista. Artikkelissa on taulukko, jossa kuvataan monipuolisesti arvojen muutoksesta seuraavaa vauraus- ja sivistyskäsitystä. Taulukosta olen ympyröimällä nostanut esille elämän tarkoitukseen liittyvän kohdan, jossa on tapahtunut siirtymä aineellisen vaurauden maksimoinnista mm. ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin vaalimiseen. Kun katsoo maailman valtioita ja niiden johdossa olevia ihmisiä, olemme vielä hyvin kaukana tästä arvojen muutoksesta, mutta meidän onkin aloitettava uudenlaisen arvomaailman rakentaminen niistä lapsista ja nuorista, jotka tulevaisuudessa toimivat esikuvina muille.

	Materiaalisille arvoille rakentuva vauraus- ja sivistyskäsitys	Jälkimateriaalisille arvoille rakentuva vauraus- ja sivistyskäsitys
Hyvinvointinäkemys	materiaalinen, kulutuskeskeinen	henkinen, ihmissuhde- ja elämäkeskeinen
Ihmisen rooli yhteiskunnassa	kuluttaja	luottamussuhteissa elävä aktiivinen kansalainen
Elämän tarkoitus	aineellisen vaurauden maksimointi	arvokas elämä, ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin vaaliminen, oman elämän liittäminen osaksi johonkin itseä suurempaan (merkitys)
Yhteiskunnallisen edistymisen indikaattorit	talouskasvu, kuluttajien luottamus	huono-osaisuuden määrä, kansalaisten hyvinvointikokemukset
Talouden toimintaperiaate	kilpailu, omistajien voittojen maksimointi	yhteistyö, tasa-arvo, luottamukseen perustuvat aroverkostot
Maailman hahmottamisen tapa	atomistinen, yksityiskohtainen	systeminen, ehyt ja elävä
Luonto ja luonnonvarat	kertakäyttöisyys, hyöty, välillisesti arvokas	kaikki kiertää, säilyttäminen, elvyttäminen, itsessään arvokas
Mahdollisuuksien ja riittävyyden mitta	raha	aika

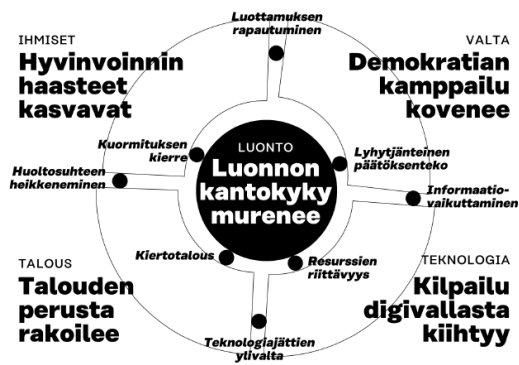
Taulukko 1. Vauraus ja sivistys materiaalisten ja jälkimateriaalisten arvojen mukaisesti ohjautuvissa yhteiskunnissa dikotomisesti havainnollistettuna. (Salonen ja Joutsenvirta 2018)

Mitä tämä voisi sitten tarkoittaa käytännössä? Olen jo vuosia kipuillut siitä, että kestävän tulevaisuuden ajattelu ei näy riittäväällä tasolla opetussuunnitelmassa. Tämä johtaa siihen, että opettajat voivat itse määritellä, kuinka opetuksessa käsitellään kestävän kehityksen kysymyksiä. Valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa termeillä ”kestävä kehitys”, ”kestävä tulevaisuus” ja ”kestävä elämäntapa” löytyy joitakin mainintoja kuvataiteessa, ortodoksiuskonnossa, elämänkatsomustiedossa, maantiedossa, terveystiedossa ja yhteiskuntaopissa. Lisäksi kestävä

elämäntapa on erikseen mainittu laaja-alaisen osaamisen taidoissa, mutta painopisteenä ovat kulttuurinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys, eivät niinkään ympäristöön liittyvät kysymykset.

Opetussuunnitelmaan ei liene tulossa lähiaikoina laajoja muutoksia, joten olemme oman kouluni Kestävä tulevaisuus -tiimissä asettaneet tavoitteen luoda vuosiluokkakohtaiset suunnitelmat kestävän kehityksen sateenvarjokäsitteen alle. Tähän olennaisesti kuuluvat myös taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys, mutta erityisesti opetussuunnitelmaa täydentämään mukana on ekologinen kestävyys. Tarkoituksena on rakentaa selkeä ja helposti toteuttava ikäryhmälle soveltuva oppimiskokonaisuus. Emme halua lisätä opettajien työtaakkaa tai suunnittelupaineita, vaan tehdä jotain melko valmista, johon toki jokainen opettaja voi halutessaan lisätä oman kädenjälkensä. Olennaista on myös huomioida, mihin opetussuunnitelman osa-alueisiin meidän kestävän kehityksen suunnitelmamme vaikuttaa, eli mihin kaikkiin oppiaineisiin saamme aiheen kytkeytymään. Yksi vaihtoehto voisi olla monialainen oppimiskokonaisuus, joka meidän koulussamme kytkeytyisi vuosittain nimenomaan kestävän kehityksen teemaan ja rakentaisi lasten ja nuorten luontosuhdetta.

Koulussa voimme tehdä oman osuutemme kestävän kehityksen rakentamisessa, mutta vähintään yhtä iso tehtävä on kodeilla. Tässäkin suhteessa oppilaat ovat kovin eriarvoisessa asemassa. Toisissa kodeissa kierrätetään, rakennetaan luontosuhdetta, käytetään julkisia kulkuvälineitä ja annetaan kierrätettyjä lahjoja, kun taas toisissa eletään hyvinkin materialististen arvojen mukaan. Koululaitoksessa emme toki voi ihmeitä tehdä, jos kodin ilmapiiri on hyvin yksilö- ja kulutuskeskeinen, eikä tietenkään ole opettajien tehtävä arvostella kenenkään toimintaa, mutta voimme kylvää siemenen toisenlaiseen ajatteluun. Sitran Megatrendit 2023 -julkaisusta mukailluissa Otto Tähkypään luentomateriaaleissa oli dia, joka antoi ainakin minulle toivoa melko masentavalta tuntuvassa tilanteessa.

Olisi vastuutonta vähätellä nykyisiä haasteita

Mahdollisuuksia on, kunhan niihin tartutaan

SITRA

Kuva 1. Tulevaisuus rakentuu nykyhetken valinnoista. (Sitra, Tähkypää 2024)

Mahdollisuuksia on, kunhan niihin tartutaan, ja jokainen meistä voi kantaa siinä oman kortensa kekoon. Suomessa on vielä puhdasta luontoa, joka on koko maassa melko helposti saavutettavissa. Rakennetaan yhdessä parempaa luontosuhdetta ja kestäväää tulevaisuutta. Tavoitteena on kääntää ajattelu kohti jälkimaterialistisia elämänarvoja ja valintoja. Meillä on vastuu siitä, että tulevilla sukupolvilla on ymmärrystä ja osaamista korjata meidän ja aiempien sukupolvien tekemät virheet.

Lähteet:

Salonen, Arvo O. ja Joutsenvirta, Maria (2018): Vauraus ja sivistys yltäkylläisyyden ajan jälkeen. *Aikuiskasvatus 2/2018*, 84–101.

Tähkäpää, Otto (2024): Luentomateriaali *Uudistuvan ja kehittyvän oppimisyhteisön johtaminen - koulutus 04/2024*.

Perusopetuksen opetuussuunnitelman perusteet 2014.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tiedot>. Luettu 6.1.2025